

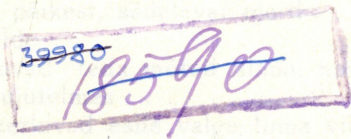
VALGE
LINN

L. Rand.

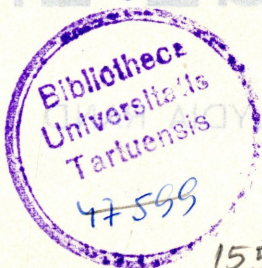
VALGE LINN

LYDIA RAND

EESTI USKL. NOORTE C. E. LIIDU VÄLJAANNE
TALLINNA POSTKAST 284.

2.
VALGELINN

155913

K.-Ü. „Külvaja“ trükk, Keilas 1931.

A-7947

ESTI USKIL POORTE C E LIIDU VÄLJAAINE
TALLINNA POSTKAST 284

I

Mälé stusi.

Eva tõmbab rätiku õlul koomale, surudes mõtteist väsinud pää vastu sohvanurka. Sülest libiseb raamat, mida lugenud.

Mõni pilt, mõni äsjaloet fraas sähvib aiju, siis tõrjub Eva neid eemale kui uniseid kärbseid, mis võivad siiski hammustada, ja veel õige valusalt.

O, milline halb, halb tuju tal täna! Et kord ka juba ei lõpe too järeljätmatu monotoonne vihmapladin õues.

Missugune hall ähmane valgus tungib tuppä. Tõepoolest, kui ei näeks akna all kasvava lõhmuse mahlakas-rohelisi oksid, võiks arvata, et on sügis juba. Mitu päeva aina sajab, lakkamatult, ühetooniliselt. Eva peab selletõttu suvise lühikese puhkeaja veetma toas, kuna ta paadisõitest merel ja varahommikusist jalutuskäikest rannikul unistanud . . .

Väsinult suleb ta silmad, katsudes kujutella säravat sooja päikest, sädelevat merd . . . õõtsuvaid rukkipoilde . . .

Jälle kannavad teda mõted sinna, kus viibinud nii tihti kujutelmes . . .

Pikkamisi kerkivad esile valge linna viirastuslikud kontuurid. Väiksed valged majad, ebasümmeetriliselt nagu pääsupesad mäeveerule ehitatud. Siin sääl kuldne kirikukuppel, ümbritsetud lugematuist tornikesist. Valged kivitrepid viivad

mäest üles ja alla, sügav sinine meri sädeleb eemal . . . Park, roosas õitevahus mandlipuude ja kaugele, üle terve linna paistva, kangelase ausambaga. Õitsevate akaatsiate, rooside ja päiksepaiste linn, kuis oli Eva tunnud end õnnelikuna sääl. Pääsedes külmade Peetrilinna müüride vahelt lõunamaale, tundus too linn viirastusliku muinasjutuna, mis haihtub ärgates *).

Oli oktoober, kui sõitis Eva päälinnast. Kõikjal lebas juba lumi ja inimesed liikusid soojes kasukais, ent siin õitsesid veel roosid ja sädelesid kuldsed ja tumelillad viinamarja kobarad. Lõunamaa . . . Unistuste maa . . .

Kunagi ei sadanud sääl nii lootusetult mitu päeva, isegi nädalaid, nagu siin. Vaid kõueraksatusil mühises äge, raske vihmavaling, tund, pooltundi ja jälle naeratas päike . . . Vaimustav oli kui välgud tuliste ussidena õhus sähvisid ja iga pikseraksatus mägedelt sajakordselt vastu kostis.

O, Lõunamaa . . . Unistuste maa!

Eva näeb parki, mille uhked põlised paplid ja tsüpressid moodustavad sirgjoonelisi alleid. Uhked paabulinnud jalutavad naljakastähtsaina, lehvitades kirevaid sulgi. Ja kaugemal pargi lõppus ääretu, verevpunane moonipõld . . .

Stepp . . . Sini, puna, valge, kollane, tuhandevärviline kirju lillevaip.

Ja silmapiiril viirastuvad udustena Krimmi mäehiiglaste lumised tipud . . . Kuis oli Eva hõisanud vaimustusest nähes esmakordselt ääretut, lainetavat steppi.

*) Kujuteldav linn: Sevastopol. Autor.

Varakevadel, kui põhjala metsades alles pakane paukus, õitsesid mägedel valged lumililled, kirevad krookused ja teised. Linnaski kanti neid pajuvitsade külges ja ei leidunud pea ainustki inimest, kes oleks liikunud tänavail ilma sellise kimbuta.

Ja roose, roose oli nii uimastavalt palju. Nood looklesid üles mööda majaseinu, nood kasvasid aedades ja palkoneil. Eriti armastas Eva kollaseid teeroose, milliseid leidus ohtralt väikeses aiäs valge maja esiküljel, kus elas tookord.

Tuleb meele, kuis kord sünnipäeval varahommikul teda äratas värsked, rõõmus koorilaul. Palkonil seisis nad, eesti neiud ja noormehed, kõigil käed täis lilli. . . Kodust kaugel olles tundsid end ühise perekonnana ja iga sünni, või muu tähtsam päev, veedeti endastmõistetavalt koos.

Tookord toodi Evale nii palju roose, et ei osanud kuhugile paigutada neid. Nii pildistati neid. Nii pildistati teda palkonil, naerusui, sülele roosidega. Too pilt pidi veel leiduma albumis ja ka grupipilt tollest ajast.

Eeva võtab riulilt albumi, süvenedes tolle vaatlusse. See valges riides „jaapanlanna“ on tema. Ja samuti valges spordirüüs palja päi Hans Mihkel. Too särasilmne, sasipää on Lilly. . . Mõlemaid ei ole enam. . . Ei Lillyt ega Hans Mikelt. Paljud teisedki tookordsest elurõõmsast grupist on kadunud jäljetult.

Mitmed kadusid revolutsiooni keerises, teised põgenesid väljamaale. Vaid üksikuil õnnestus pääseda Eestisse ja siingi katkenud iga side, mis sidus kord ühise perekonnana.

Uus pilt kerkib Eeva silme ette. Muusik pargis. Kirjud laternad, ilutulestik, internatsionaalne, kõigi maade tüüpe esindav publik.

Sametmustas taevas sädelevad tähed suurte briljantena. Laisalt loksutavad Mustamere alati rahutud lained vastu kallast.

Kusagil laulab kõlav tenor aariat „Oneeginist“ . . .

„Čto denj grjaduži mne gotowit . . .“

Terve seltskond eestlasi jalutab rannal, venelasis imestust äratades enda võõra, kuid kaunilt kõlava murrakuga.

„Itaallased“ sosistetakse.

Kõigist elavam, vallatum on Lilly. Ta jookseb suure, kumeralt üle vee ulatuva kivi juure, ronib sellele ja keksib sääl.

„Sasipää, tule ära, kukud vette“ hirmuvad teised.

Ent too keksleb vaid ja naerab vallatult. Tol õhtul oligi Eeva viimast korda näinud Lillyt. Järgnevail päivil tundis end pisut haiglasena. Kontoris oli palju tööd, pidi tihti ületunde töötama, Säält tulles valutas pää „Unterwoodi“ ühetoonilisest klõbinast. Eeval polnud tuju kohata oma kärarikkaid sõpru sellises meeolus. Valis meeldi pargi üksikuimad nurgad, kus istus siis lugedes mõnd kaasavõetud raamatut.

Kord tulles töölt kohtas tuttavat Eesti neidu. Too oli paks, laisavõitu Ansa, kes ebaharilikult ärritatud näis.

„Tead sa, Lilly on surnud, tulen praegu säält,“ pahvatas too järsku, abitult nutma pursates.

Eeva ei taibanud esialgu midagi.

„Surnud . . . Lilly! . . . Aga me alles mõne päeva eest jalutasime ju rannal . . . Sa eksid vist?“

„Ei. Lilly on surnud, ta oli kõigest ühe, või paar päeva haige. Pääaju põletik, räägitakse . . .“

Eva oli sügavalt põrutatud . . . Ja nähes sama päeva õhtupoolel kaduvat Lilly valget puusärki lillisse kuhjatud hauda — — ei suutnud ta ikka veel tajuda, et selles puhkab „sasipää“ Lilly ja kaob nüüd sõprade silmist — — igaveste . . . Esma-kordselt astus surm Evale nii ootamatult ligi.

„Siis võin ju minagi surra sama järsku, kui Lilly,“ pidi mõtlema ikka jälle . . .

Tookord peletas edasiruttav elu varssigi kurvad mõtiskelud, ent vahetevahel tegeles Eva siiski surmamõtteiga . . .

„Kord me ikkagi sureme, üksteise järele,“ mõtles ta: „Mis kasu siis kõigest? Milline mõtte-tus üldse elada? Võib olla, on õigus tol üliõpi-lasel, kes laskis endale kuuli pähe, sellepärast et: ei suutnud väljakannatada teadvust, et iga silmapilk surra võib.“

Ah! . . . Jälle, nüüdki nood õudsed mõtted. Ent see tuleb tegevusetusest viimasil ajal . . . Võib olla, on ta veel endisest alalisest töötami-sest veidi väsinud?

Eva raputab end ja avab silmad. Väljas näis sadu hõredamaks jäävat.

Eva astub akna juure, lükates kõrvale kardi-nad.

Mis pikk rong säält turu poolt liigub, järel mõned kalessid tühjana? Ja ees . . . puusärk . . . pärjad . . . Matuserong nii siis . . .

Eva pilgud jälgivad masinlikult pikkamisi lähe-nevat rongi.

Ta on nii süvenenud tole vaatlusse, et ei kuulegi, kuis tuleb tupp keegi! Alles siis kui tuleja, ta kõrvale seisma jäädes ja märgates ta leinarongi jälgivat pilku, sügaval häälel ütleb:

„Mis kasu on inimesel sest, kui ta kõik maailma kasuks saaks . . .“ võpatub ta ja pöördub ümber . . .

„Uno sina! Kuidas Sa ometi võid sedasi kohutada mind?“ ütleb südame valjusti põksudes.

„Arvasin, et märkad mu tulekut,“ vabandab vend. „Olid nii süvenenud oma mõtteisse, et ei kuulnudki. Andesta siis . . .“

Ta istub toolile, võttes üles ennist mahalibisenud raamatu. „Punane Surm“ loeb päälkirja.

„Imestan Eva, et tahad lugeda selliseid asju. Kuidas nood ei muutu Sulle kord juba vastikuks. Too raamat siin ei sobi sinule sugugi.“ „Mida ma siis pean lugema Sinu arvates? Vist peaksin paluma Sind, et valiksid mulle raamatuid „kristlikust biblioteegist“? Tean isegi mida vaja lugeda, mida mitte.“

„Ah, Eva, miks oled alati nii trotsiv? Sa oled kui okassiilike, kes kohe end kerra tõmbab ja vihaselt turtsuma hakkab, kui talle lähene-takse . . .“ „Tihti on see vaid sisemise rahutuse tunnusmärk.“

Uno värvilised valged sõrmed, mis lubavad temas kunstnikku oletada, lehitsevad rahutult Gailiti teoses . . .

„Sa ei taha mind nüüd enam sugugi mõista —“ jätkab viivu aja pärast: „Oled kinnine ja endas, iga mu lähenemiskatsele vastad trotsimisega . . . Pean tahtmatult küsima: ons see mu õde, kes

kord piiritult usaldas mind ja kelle hing oli mulle kui lahtine raamat“ . . .

„Kui ma pole Su vastu endine, on see su oma süü . . . Sina oled muutunud mitte mina. Ma ei võigi Sind nüüd enam mõista — meie teed on erinevad nüüd.“

„Kuid miks Eva? Ma kutsun ju Sind samale päikeshelgele teele, kus lahenevad eluprobleemid harmoonilises kooskõlas ja kus üksi leida see, mida sinagi otsid: elumõte.“

„Jäta juba. Tean.“

„Midagi ei tea sa veel. Sa ei tea sedagi, et ka surmahirmust võib vabaneda tollel helgel teel, ja üksi säääl.“

Eva kahvatub. Süda hakkab jälle peksma, ruttu ja ägedalt.

„Kust tead Sina, et ma, et mul surma eest hirm?“ küsib värisevi huuli.

„Eva, õeke. Sa oled haigem, kui arvasin. Juba Su olek näitab, et ma ei eksi. Sest surmamõtted ja hirm selle eest valdavad vaheti kõiki, kelle vahekord Jumalaga selgitamata . . . Oo, tean seda. On teatud hetked, mil tulevad sellised mõtted tahtmatult ja teevad hirmu“ . . .

„Kui Sa huvitavamaid asju ei oskagi rääkida, vaiki parem,“ ütleb Eva, pahasena astudes akna alla ja demonstratiivselt pöörates selja kõnelejale.

Too ohkab vaid.

„Jätame siis päalegi selle jutu. Mu õeke on täna nii kui nii halvas tujus ja närviline. Räägi siis Sina midagi. Millest mõtlesid ennist nii sügavalt, et ei kuulnud mu tulekut?“

„Lõunamaast ma mõtlesin. Unistasin sära-

vast päikesest ääretu stepi kohal ja kuuvalgeist Ukraina öödest . . .

Selline alaline sadu võib viimati tõesti haigeks teha. Tahaksin ära siit igavalt põhjamaalt ja —“

„Ja veel igavamate inimeste hulgast,“ täiendab vend naerdes.

„Aga mina eelistan siiski põhjamaad“ jätkab siis.

„Lõunas on kõik nii kriiskav hele — ja ühetooniline. Ei olegi õiget vahet suve ja talve, kevade ja sügise vahel. Puuduvad suurepärased talveööd, rudisev lumi, saanisõit . . . Puudub meie õrn põhjala kevad, lopsakaleheline taimestik, kased j. n. e. Tolmunud elutu papüürusena tundub säälnud taimestik . . . Ja inimesil puudub tunnete sügavus. Nad on kirglikud, kuid pääliskaudsed. Põhjalase vaikne sügav iseloom on siiski ilusam.“

„Tean, et mu härra — vend ikka just vastupidi ses arvamises on. Kuid mul praegu pole lusti sinuga tülitseda. Ülista sina põhjala uduhalli taevast ja tuime elanikke. Ent mina armastan lõunamaad ja mu suurim soov on veel kord pääseda sinna.“

„Eva! Sa ise oled ju ometi ka põhjamaalane või ei. Sarnaned „jaapanlannale“ ja sellega oleks ehk ka su haiglane lõunamaa armastus arusaadav. Kuid kas sa lõunamaal elades iialgi igatsust ei tunnud põhjala pakase talve järele, mil suuskadel üle lumiste legendikkude lendasid . . .“

„Mitte nii suurt, kui siin olles lõunapäikese ja oma „valge linna“ järele . . .“

Eva mässib end tugevamini rätti, nagu oleks tal külm.

„Lähme teed jooma. Arvan, teised ootavad juba.“

* * *

Eva ajas end voodis istuli püüdes värisevi käsi süüdata öölampi.

Alles siis, kui tolle kollakas, mahe valgus täitis magamistoa, rahunes ta veidi. Süda peksis ägedalt korratuil löökel. Eva jõi ruttu mõned lonksud laual olevast veeklaasist ja jäi siis avasilmi lebedes lakke vaatama.

Äsjane jube unenägu paneb ta uuesti üleni lõdisema.

Oli lebanud puusärgis, surnuna, võimetuna liigutama end. Kinnisilmi nägi siiski peielisi lilledega, nägi ema ja väikese õe punaseks nutetud silmi. Ja Uno seisis paljaspäi, rääkimata kurb pilk suuris silmis . . .

Siis toodi raske, must kaas, pandi kirstule, ja kostusid tumedad haamri löögid . . . Eva kuulis matuskella pikaldasi kurbe lööke, kuulis nuuksumisi ja peieliste laulu . . . Ta tahtis kisendada, ent ei võinud. Tundis kuis vajub ikka sügavamale ja sügavamale . . .

Viimaks sai Eva end liigutada ja ärkas . . . Toa ämaruses nagu oleks liikunud õudne, must vari, taganedes ukse poole. — Eva värises ikka veel ebamäärasest tundest.

„Jumal, ma tänan Sind, et oli see vaid uni,“ sosistas pooltahtmatult.

Ta otsustas jääda ärkvele, kartes sama unenäo kordumist.

Siiski vajusid silmad kinni ja jälle kordus täp-

selt sama unenägu. Ta lebas kinnises puusärgis ja vajus allapoole, kuhugi tundmatusse sügavikku. Karjatades ärkas Eva, üleni higisena. „O, hirmus. Pean küll ema või Elsi siia kutsuma“ — mõtles ta hüpates voodist. Öölamp põles alles ja selle kollakas valguses tundus väike magamistuba nii vaikse ja ubasena.

Ent Eva värises hirmust. Ta tõmbas pehme villase räti ümber ja jooksis paljajalu ema ja noorema õe magamistuppa.

Elsi avas silmad, neid kohe jälle suledes pomes ta midagi ebamäärast. Eva püüdis teda äratada, ent laps pööras vaid teise külje ja magas edasi. Ema, kel mitu päeva järgimööda olnud päävalu magas sama raskesti. Vist oli ta õhtul unerohutu tarvitanud.

Eva pööris tagasi oma tuppa. Soris raamatu-riiulil, kuid tal polnud lugemistuju. Viimaks võttis kastist paelakesega kokkuseotud pakikese kirju.

Üksteise järele võttis Eva nad ümbrikest lugedes ammutuntud ebaühtlase käekirjaga kirjutatud ridu.

Igale neist oli joonistatud midagi. Mõnele lilli, punaseid moone, ehk kimbuke lumekellukesi. Ehk jälle miniatüürne maastikupilt või „nature morte“ viinamarja kobarate ja pooleks lõigatud pirniga.

Ühel uhkeldas pilusilmne laiade käistega jaapanlanna, kirju lehvikuga. Selle oli Hans Mikkel saatnud sõjaväljalt ja „jaapanlanna“le olid antud Eva enese näojooned.

Hans Mikkel teadis, et saabub vastus vaid noile kirjele, milleil leidub joonistus, kuna Eva teised kõik vastuseta jättis.

Kuhu jäid Hans Mikkel? Sina, kes armastasid vaid seda, mis õilis ja kena. Sa unistasid

vendlusest ja üksteise mõistmisest. — Sa armastad elu ja inimesi, tahtsid elada vaid mulle ja oma kunstile . . . kus oled nüüd? . . . Sõda kiskus sind, kel selline tundeline hing oma met-sikusse inetusse keerisesse, ja sa kadusidki . . .

Kuhu jäi Hans Mikkel?

Kas oli õige too kaart, mis saabus Evale kel-lelgilt tundmatult ja milles teatati, Hans Mikkel olevat surnud . . . „Langenud lahingus“ . . . Ent kuidas seda ei olnud kirjeldatud.

Eva tundis peaaegu füüsilist valu kujutelles, et mõni šrapnelli kild ta tükkideks kiskus, või langes ta vastase kuulist südamesse trehvatuna? Omis kirjes Evale püüdis Hans Mikkel alles hoida helgemeelsust.

Kirjutas temale kui lapsele, õilistades ümbrit-sevat elu ja inimesi.

Ridade vahelt luges Eva siiski äärmist vasti-kust metsloomeks muutunud inimeste ja ümbrit-seva mustuse vastu. Kuis pidi kannatama Hans Mihkli kunstnikuhing sellises õhkkonnas? . . . Millise õudse hävitusega veeris hirmus sõja- ja revolutsioonivanker üle maa, mattes porri inim-suse ja armastuse õilsad vaated. Ja tuhanded kaunid, elurõõmsad elud varisesid hauda, või veel pahem, muudeti invaliiditeks.

„Kui tulen sõjast invaliidina, kuis kohtled siis mind, Eva?“ küsis Hans Mikkel.

„Armastan sind ikka — — kuigi tuled inva-liiidina“. „Mõned tulevad tagasi pimedaina“ jat-kas noormees mõttes. „Ma küll sellisena ei näi-taks end sulle . . . Tulen tervena, — või ei tule üldse“ . . .

Kuhu jäi Hans Mikkel?

Võib-olla, elab ta siiski ja too kaart polnud õige? Võib-olla, elutseb ta kuskil vigasena . . . pimedana . . .

Värin läbistas Eva saleda keha, mõeldes, et kaotas Hans Mihkel nägemise. Ta sügavad soojailmelised silmad — pimedad . . . Ei, ei . . . Misjaoks mõelda nii! Ta on ju surnud . . . Surnud . . . Eva korjab kokku tekil lebavad kirjad, sidudes neid uuesti kimpu.

Igaltpoolt vaid hirvitab surm, iga ese äratav selliseid kaduvuse mõtteid. Kusagil ega kuidagi ei saa ka enam vabaneda tollest masendavast tundest.

Uno ütles . . . Jah, mida ta ütles ennest? „Sa ei tea, et surmahirmust võib vabaneda vaid tollel helgel teel . . .“

Uno on kummaline . . . Ta ikka ei suuda kohaneda mõttega, et vend usklik. Ja ometi on vend sest ajast hoopis isesugune. Ta olekus, kõnelusis ja kõiges selline imeline harmooniline kooskõla. Ta mõjub õilistavalt ümbrusele, ehk küll Eva trotsivalt keeldub allumast tolle mõjule.

Uno muidugi ei tunne hirmu surma eest. Talle on surm vaid samm parimasse ellu . . . Kui Eva ka nii saaks uskuda . . . Et on elu pärast surma, et hauakoledusile järgneb sädelev ülestõusmishommik . . . Siis pole Hans Mihkelgi surnud vaid elab. — Vaid kusagil kõrgemais regioonies . . .

Elu mõte . . . Kas ei peitu see selles, et valmistuda parima elu vastu? Siis pole see nii, nagu ütleb Mereškovski:

„Jah elu, loodus, vaimustav su ilu, kuid elu surm kõik siiski mõtteta . . .“

Mu hauale tärkavad lilled, õitsevad, elavad ja surevad — sama mõttetult . . . Oo, ei . . . Eva tundis endas mingisugust protesti . . . Nii ei või see olla . . . Kust tuli see hääl? Eva kuulis teda endas, ent mis see oli, ei teadnud ta . . . Milline põhjatu sügav on küll elu ja olemise saladus . . . Kust me tuleme ja kuhu läheme, too küsimus ei lahendu nii kergelt . . .

Eva mõtted liiguvad ikka aeglasemalt . . . Ta uinub jälle ja näeb end lõunamaal . . . Ta on keset verevaid moonipõlde ja Hans Mikkel tuleb terve sülempi moonidega.

„Moonid punased kui veri, punased kui armastus . . .“ laulab ta ja puistab lilled Evale sülle.

„Oi, Sa ju määrid ära mu valge kleidi,“ tõrjub Eva.

Nüüd on nad rannikul ja pilluvad kive vette.

Need polegi ju kivid, vaid verevad mooni lehed. Terve meri on punane neist. Milline kummaline, verev punane meri!

Eva kardab punast merd, mis nüüd ka veel vahuseid laineharju näitab. Ta püüab eemalduda ja leiab end korraga jooksmas laial lagedal väljal. Ta ees avaneb must aigutav kuristik. Eva jookseb siia sinna, ent ei leia ülepääsu . . .

Agaga üle peab saama, säälpool seisab Lilly ingelvalge ilmutisena ja hüüab teda:

„Eva, Eva!“

Äkki muutub õudne legendik pimedaks. Ähvardav must pilv hõljub Eva poole, tuleb ikka ligemale . . . Ja seljataga aimab ta midagi hirmsat. Näeb pikka, kollast ja kondist kätt. Tunneb end sellest haaratuna ja kuristiku kohal hoituna . . .

„Siit ei pääse Sa üle,“ kuuleb hirvitavat naeru . . .

Eva hakkab vajuma, ent kukkudeski kuuleb Lilly hüüdu:

„Eva, Eva!“

Keegi raputab teda tugevasti.

Ta avab hirmunud silmad. Voodi ees seisab ema veeklaasiga.

„Mis Sul viga, et nii kisendasid? Ehmatasid mind ja Elsit. Vist Sa nägid halba und. Joo mõni lonks vett ja rahune. Ma istun Su juures veidi,“ ütleb ema rahustavalt siludes Eva juukseid.

II

Eva Elverile tulid surmamõtted.

Kummaline tühjustunne, mis sisenenud varemaltki, süvenes aina. Just nagu nägematu, kuid selgesti tajutav kaduvuse õhkkond oleks ümbritsenud teda. Ei suutnud vabaneda melakoolsusest, kuigi püüdis seda varjata teiste eest. Eriti püüdis võimalikult vähe kokkupuutuda vennaga, kelle uurivad hallid silmad Eva arvates kõik nägid, mis sündis ta siseilmas. Emagi imestas, et miks Eva eemal hoidub suvitajaist ja tuttavaist hulku-des päevad läbi üksi metsas ja rannikul.

„Eks ta linnas saa küllalt seltskonnas viibida, las' toimib nii, kuis leiab parema!“ rahuneti viimaks.

Tihti võttis Eva paadi, sõites kaugele merele. Mõnus oli sõudmisest väsinuna pikutada paadis, jälgides üle taeva liuglevaid pilvi.

Pilved koondusid tihti imelikeks kujudeks. Suur laialisirutatud tiibadega lind, koondus ikka enam ja enam.

Nüüd oli ta naeratav lapsenäoke, paksupõse-

line, lokispäine . . . Ja nüüd . . . Hirvitav päaluu, õudsete silmakoobastega . . .

Heitunult pöörab Eva pilgud pilvetombult, ent õõnsad silmakoopad jälgivad teda kõikjal . . .

Miks tulevad sellised mõtted nüüd? Miks mitte siis, kui surm omi õudseid tiibu lehvitas valge linna kohal ja pea iga majast nõudis ohvreid endale. Ehk siis, kui veripunane revolutsioonilaine uhtus üle maa ja kahurite paugud valge linna majad värisema panid . . . Surm valvas igal sammul, ent tema, Eva, liikus selles õhkkonnas, ilma kordagi mõtlemata, et riskeerib eluga, käies vabatahtlikult toidu- ja veemuretsemise ekspeditsioonel . . .

Oli vaid isesugune ülev tunne, et on vaba meeletust hirmust, millist tundsid teised. Isegi mehed värisesid ja ei julgenud keldrist välja tulla. Evale tundus see äärmiselt naljakana.

Kord toidumuretsemistekonnalt tulles, jooksis kusagilt võlvialusest välja pikk, maani ulatuvas kuues kogu, hirmul silmi ja paljas päi. Sasis pikad juuksed lehvisid tuules, ja näos peegeldus meeletu hirm.

Eva tundis seda isikut. See oli lähedal asuva Vene kiriku preester „isake Boris“. Paanilises hirmus tahtis preester mööda kivitreppi alla pageda.

„Isake Boris, kuhu jooksete? Lähete just laskepiirkonda,“ hüüdis Eva.

Too kokkus, vaatas segasi silmega ringi. Samal hetkel kahurite uuesti mürisedes heitis poolhullunud preester pikali ja palju vaeva maksis see Evale, enne kui suutis talle selgeks teha, et siiajäämine elukardetav.

Nüüd istus preester keldris, tuhakarva hall

näost, võbisedes ja risti ette lüües iga uue kahuri paugu puhul.

„Mu naine ja tütreke jäid majja . . . Too varises kokku . . .“ hoigas ta vahetpidamata.

„Isake, teie ei tohi meelt heita; eks see ole Jumala tahtmine“ troostis üks istujaist. „Jumal on meid mahajätnud. Soodoma ja Komorra päevad,“ nuttis preester.

Ta jooksis välja, et vaadata, mis saanud preestri naisest. Alati ju olid ta käigud õnnestunud, miks ka mitte nüüd?

Eva leidis maja, milles elanud preester tervena. Vaid aknad olid purustatud, ja üks nurk pisut kannatanud. Kõrval olev ühekordne majake vaid pakkus kohutavat pilti. Too oli täieline rusuhunnik ja kui preestri naine selles majas asus, siis oli küll asjatu otsida teda.

Siiski otsustas Eva vähemalt terveks jäänud majas otsida ja paljude asjatute katsete järele läks korda avada üht alumisel korral asuvat ust. Säält leidis väriseva naise ühes lapsega. Et laskmine vahepääl veidi raugenud, usaldas too viimaks kaasa tulla.

Miks ei tulnud Eva Elverile siis surmamõtted, ent nüüd tulevad?

Meelistab end haigena. Näeb lahketa hallipäist arsti kummarduvat oma üle, kuuleb murelikku sosinat: „40,6⁰.“

„Kas tunnete mind?“ küsib arst. Evale tundub küsimus veidrana. Miks ei peaks ta tundma arsti, kes neil majas alaline külaline.

Kuid imelik, dr. Kostrov ja tädi Ljuba hakkavad kaduma mingisugusesse uttu, ent siis selgineb jälle veidi.

Eva tunneb, kuis dr. Kostrov hoiab ta kätt lügedes pulssi.

„Kui palavik vaid mõne kriipsu võrra veel tõuseb . . .“ sosistab arst ja siis kaob korraga kõik nagu kaetuna läbipaistmatu linikuga . . .

Ent teisel päeval oli palavik langenud veidi ja vana doktori hääd silmad palju rõõmsamad.

„Väike vahva tüdruk. Oleks kahju olnud teda ära anda. Ent nüüd on suurim hädaoht möödunud.“

Ja tulles järgmisel päeval asetab arst lauale suure kimbu Eva armastatud lumikellukesi. Aga Eva peab kaua veel kannatlikult lebama, sest igal pisemalgi jõupingutusel tõuseb palavik uuesti.

Oo, palju kordi on Eva Elver surmale silmi vaadanud, ent mingisugune fataalne, nägematu käsi hoidis teda.

Oli see ainult juhus? Miks pääsis siis tema alati kui hävitav surmatants paljuid kaasa kiskus? „Jumal hoidis Sind Eva Elver. Sa oleks hukkunud siis . . . Sa oleks pääsmatult kadunud kui oleks tabanud sind siis mõni kuul.“

Hukatus . . . Milline aigutav kuristik ses ainsas sõnas! Kas ainult selleks elataksegi, et neelaks viimaks kõik too haigutav, must kuristik — surm?

Ei. Eva Elver ei taha surra veel. Ta on veel noor ja elu mitmeti huvitav. Ta ei tahaks tegeleda surmamõtteiga, aga ei suuda kuidagi vabandada noist. Nägematult heljuvad nad ta ümber, iga närtsiv lill, isegi vikati ees langev hein sisen-dab noid.

Ah, miks õitseb siis kõik ja on nii kaunis, kui ta olemasolul pole ometi mingit mõtet? Ei

ühelgi elaval olevusel pole pääsu tolle õudse hirmuvalitseja, surma eest. — Paratamatult samume talle vastu, teades või teadvusetult, tahes või tahtmata . . .

Surm Damoklese mõõgana ripub su peakohtal ja iga viiv võib ta tabada sind.

Üks päevist, mis oled üle elanud palju kordi, üks neist on sinu surmapäev . . . Ta tuleb . . . Eva Elver, võib-olla, üsna pea . . . Siis langed närtsiva heinana ja sind ei ole enam . . . Aga igavene elu? . . . Elu pääle surma . . . Too elu millest kõnelevad usklikud ja mida usub Unogi.

Kui tõsi on too elu, mis ootab sind siis igavikus Eva Elver? Oled sa mõelnud sellele juba? Oo, Eva tahaks küll, et oleks elu igavene. Et ei kaoks ta kord tühjusse igavesti . . . Too mõte on hirmus . . . Süda tal peksab vangistatud linnuna puuris.

Oo, igavene elu . . . igavene elu! . . .

Oo, Sa suur nägematu jõud, kes päästis sind alati, kes juhtis su teid läbi surma ja hukatuse, Sa kõikvõimas fataalne käsi . . . Kui sa vaid tundma õpiks teda, kui sa leiaks ta . . .

Siis, jah ainult siis maksaks elada . . . Kas ei kuule sa ta jalaasteid . . . Juba ta tund on tulnud ja ta läheneb sulle . . .

Ole vait, Eva Elver ja — usu . . .

* * *

Eva Elver jalutab põldude vahel lookleval teel, siit säält noppides mõne üksiku rukkilille. Mäeveerult avaneb silmale suurepärase vaade. All sinetab meri, mõne üksiku liugleva valge purjega, kuna paari kilomeetri kaugusel asetub väike kalurküla valge kirikuga.

Eevale tuleb meele, et pole kaua käinud sääll all. „Tarvis vaatama minna Paju Anne ja Leida“, mõtleb ta laskudes mäest alla.

Ann on lesk, elab ühes oma vigase tütre Leidaga, kes päevad läbi istub akna all, kududes või õmmeldes, kuna ema toimetab vähesed välis- tööd, ja kalapüügil käib.

Kui ühel oktoobri ööl maru eriti tugev oli ja hommikul Paju Juhan, Anne mees, kalapüügilt tagasi ei tulnud, sai Annest talle asetäitja. Kudagi muretses endale uue paadi ja sestast käis tugev, punapõskne naine meestega ühes püügil, saavutades nii ülalpidet enesele ja tütrele.

Leida tervitab tulijat rõõmsalt.

Naerateleb paljastades omi ilusaid valgeid hambaid.

Ikka on Eval Leidast kahju olnud, täna ta tunneb seda veel nii eriti valusana. Ent too ei näigi nii õnnetuna. Tervest ta olekust hoovab armsust, mingisugune harmooniline rahu ümbritseb teda. Vaadeldes Leida helget nägu, jääb mulje, et „su ees on üks õnnalikumaid inimesi,“ nii mõtleb Eva tahtmatult.

„Mida sa sääll õmbled?“ küsib huupi, ilma et tõeliselt sellest põrmugi huvitatud oleks.

„Pruutkleiti,“ seletatakse naeratades. „Vaata, milline kena! Ja pruut ise too on veelgi kenam.“ Õmbleja siniseis silmis selline õiglane vaimustus, nagu oleks too ilus pruut vähemalt ta õde. Aga Leidal pole õde, ei lähemat sugulastki, nii kuulub ta vaimustus vaid üsna võõrale. Kuidas saab ometi too vigane tüdruk ikka nii rahul ja õnnelik olla? Tal on ju ometi Eva arvates tundmatud

kõik elurõõmud, ta ei saa teiste abita üksi liikudagi kuigi palju . . .

Ah jaa, Leida on ju ka „usklik“. Sellepärast siis.

Ei tea, kas ongi ta nii õnnelik? Teeskleb vaid, et on, aga ei ole. On liig uhke selleks, et näidata omi kannatusi? „Tahaksid sa endale ka õmmelda sellist kleiti,“ küsib Eva järsku.

„Mul ongi juba valmis veel ilusam valge rüü, milles lähen kord vastu oma peiule,“ väidab küsiteldav rahulikult.

„Ei, too rahu pole vaid näiline, ta tunneb end tõesti õnnelikuna,“ mõtleb Eva.

„Kas alaline üksiolek ja õmblemine sind kord ära ei tüüta?“ uurib ta edasi. „Sa ju kunagi ei näe muud kui toa seinu?“ „Ei tüüta. Ja ega ma alati olegi üksi. Tihti mängivad lapsed akna all. Mängivad vaheti terve päeva, tulevad tuppagi. Too aknast paistev põld on meie oma. Säält nad korjavad rukkililli, toovad neid minulegi Täna nagu tundsin pisut igavust ja nüüd tulite Teie. Ootasin ikka, et tulete kord, ema rääkis Te tulnud koju.“

„Ega mul üksigi olles igav ole,“ jatkas Leida natukese aja pärast, „mu parim sõber on ju ikka minuga, lohutab paremini kui ükski teine.“

Eva kuulas vaikides ja midagi ta hinges hakkas ikka enam kipitama. Vigane armetu Leidagi on õnnelikum kui tema. Tema käib ringi nagu poleks päikest ega rukkipoollul siniseid lilli . . .

Temal vaid pää täis ähmaseid mälestusi ja kaduvuse mõtteid Ei tea, kas Leidalegi tulevad vaheti sellised mõtted? . . . Ta aknast

paistab ju surnuaedki. Ja kui säääl kedagi mae-
takse peavad küll siiagi kostma kella löögid.

„Tulevad sulle vaheti surmamõtted?“ küsib
Leidalt.

„Tulevad küll. Tihtigi mõtlen surmast. See
on ilus.“

„Ilus? Mis sa räägid. Õudne on surm ja kole.
Laip suletakse kitsasse musta kasti ja pannakse
hauda Hirmus.“ Teine naeratab arusaavalt.

„Nii on see ju ka. Aga keegi, kes kord
hauas puhkas ja sääält tõusis, pühitses seeläbi
haua, mis tema lapsile nüüd vaid vaikne puhke-
ase, kust ta ise neid äratab kord.“

Eevale näis, et ta teist sõna: „Tema lapsile“
eriliselt toonitas. Muidugi, Eva polnud ju „Tema
laps“, vist tahtis Leida seda toonitada. Ta ei
tahtnud, et Leida vestleb veel selliseist asjust.

„Tahad, ma toon sulle rukkililli, sääält põllu
äärest?“ püüdis juttu teisale juhtida. „Neid on
säääl palju, ei tarvitse kaugele vilja minnagi.“

Vastust ootamata jooksis juba põllu poole.
Suure rukkilille kimbuga tagasi tulles kuulis
läbi praakil oleva ukse mingisugust jutukõminat.

Eva arvas, et Leidale vahepeäl keegi seltsiks
tulnud. Aga vigane tüdruk oli endiselt üksi. Ta
põlvitas akna all, koostatud kätel palvesõnu so-
sistades . . .

Jahmatades kuulis Eva oma nime . . . „Issand . . .
tee tedagi õnnelikuks . . . Sa võid päästa tedagi...“

Eva taandus.

Ta ei julenud segada teist palveluses. Pisa-
rad tükkisid vägisi silmi.

„Tee teda õnnelikuks“ . . . Millest järeldas
siis Leida, et on tema, Eva, õnnetu? Jah, ta

ongi õnnetu . . . Õnnetum kui too armetu olevus säääl toas.

Ja tahtmatult mõtles Eva nii: kui on tulevane elu ja nad Leidaga säääl kohtaksid, siis oleks viimane terve ja ilus. Omas puhtas valges rüüs, millest kõnelenud enne, sarnaneks ta ilusale pruudile. Ent tema, Eva, oleks haige ja vigane . . . veelgi armetum kui Leida nüüd.

„Jah nii see oleks,“ mõtles Eva.

Ta ei tahtnud enam minna tupp, ent siis tulid meelega Leidale lubatud lilled. Leida näol heljusid veel imelise rahu jäljed, milliseid sisendanud palve.

„Ta silmad on nii helged, nagu taevas pääle vihma,“ mõtles Eva.

Peagi jättis ta jumalaga, vabandades, et peab nüüd koju minema.

*

Kahe võimsa pilveseina vahele vajus loojenev päike.

Meri oli jäänud täiesti vaikseks ja viirastuslikud valged purjed kadunud silmapiirilt.

Eva Elver tunneb end nii väikese ja üksiku keset suurt uinuvat loodust.

„Kui oleks surm nii vaikne ja ilus nagu suureva päeva kustumine“ mõtleb ta kastesel rohul sammudes koju poole.

Aias levitavad jasmiinid omi raskeid lõhnu. Eva murrab mõne oksa, et viia oma tupp. Avatud aknaist kostub jutukõmin, naer. Verandal kaetakse õhtulauda, vist on tulnud külalisi.

Eval pole tahet praegu kokku puutuda inimesiga. Nende igapäevased suvitajate vestlused on lõpmata tüütavad. Ta püüab tähelepanematult

kaduda oma tupp, võtab säält sooja rätiku ja otsustab õhtu veeta rannikul.

Mõtted pöörduvad jälle Leidale ja sellele, kuis too palvetanud. Selge on, et ta palvetusis tunneb selle ligiolu, kelle poole ta hüüab. Milline äraseletatud ilme Leida näol! . . . Evale tuleb meele, et sellist ilmet on näinud Unogi silmis vaheti. Eva silme ette kerkib venna kitsas, kahvatu profil, suurte soojailmeliste silmadega. Kui kergesti ärritav ja närviline ta oli ennemalt alati. Nüüd vaid muutub ta olek harmoonilisemaks päev-päevalt. Ja kui kärsitu, kannatamata on olnud Eva venna vastu alati.

Sügavalt tajub Eva, kui kallis on talle vend. Miks on ta Uno eest kõrvale hoidunud viimaseil ajal? Ennemalt olid neil ühised mured ja elamused. See sellest, et kõnnib Uno päikeshelgel teel ja tema Eva eksib alles raata rägastikkes.

Jah Evagi tahaks tulla sinna helgele teele, ent ta ei tea kuidas seda teha? Mis öelda Jumalale, kes ju niigi kõik teab? Kõndides noruspäi tühjal rannikul, ütleski Eva Elver Jumalale oma esimese palve.

Katkendiline oli see. Abitu ja segane, ent, siiski kuulis teda see, kes on öelnud: „Paluge siis peab teile antama.“

*

Oli hilja juba, kui Eva tuli koju. Ta tuli kergel sammul, naeratus rõõmsaimelisel näol.

Uno toa avatud aknast kostusid mahedad Shuberti „Unistuse“ helid.

„Uno, ah Uno, sina oled esimene, kellele räägin õnnest, mille saavutanud täna.“ Vend katkestas mängu, tõstes imestava pilgu Evale, kes

tuli nii ebaharilikul ajal. Vaid üks pilk selle hiilgavasse näkku ja temagi silmad löid särama. „Eva mu õeke . . . Viimaks ometi.“

III.

Kui ilus oli olnud lahkumisõhtu kodus.

Lõpetades viimaseid ärasõidu eelseid korraldusi läksid nad Unoga rannale.

Vend oli viimaseil ajal palju kannatanud selle all, et otsustas loobuda muusiku elukutsest ja pühendada end misjonitööle. Ema püüdis ägedalt mõjuda pojale, et loobuks too selliseist kavatsusist. Nähes, et kõik asjatu, väitis, et muusikaski võib misjoneerida, et selline elukutse Unole otsekohe Jumalast määratud . . . Eva silmitses murega venna kitsaks jäänud nägu . . . Temale üksi oli Uno usaldanud saladuse, miks toimib nii. „Et saavutaksin muusikas seda, mis kuulutades, selleks oleks mul vaja veel palju õppida. Ent aega on vähe ja Issand kutsub seda, mis mulle veel jäetud, tarvitama oma otsekoheseks misjonitööks. Ja kui ma jälgin ta kutsele, saab ta ise jõudu andma mulle“

Teadis ta juba siis, et seda aega nii vähe?

Oo, kui selgelt mäletas Eva noid unustamatuid õnnelikke viive.

Rannateil ei liikunud inimesi. Vaid lained kohasid veeredes tasase solinaga rannale. Metsa veerult tõusis sirge, värisev suitsuvine taeva poole hajudes sääl . . .

Venna kitsaks muutunud nägu täitis Eva südame valuga . . .

„Uno sa oled kui too suitsuvine sääl. Sind

vaadeldes on tunne, et varsti hajud õhku nagu temagi.“

Vend naeratas.

„Kui su võrdlus õige, sooviksin vaid, et oleksin ohvrisuits Jumalale.“

Kaua jalutasid nad vaikselt sügisõhtul rannikul . . . Üksteise järele süttisid taevas sädelema tähed, kuni viimaks säras septembri taevas miljardis müstilisis valguseis.

Eva tundis end õnnelikumana kui kunagi enne.

Nagu mingisugune müstiline side oleks ühendanud teda nende mõõtmatuist kaugusist vilkuvate täheilmadega.

„Möödunud elu ja kannatusedki ei paista enam arusaamatu mõistatusena, vaid nendestki särab Isa armastuse tee. Tahaksin pühendada kõik oma jõu, terve oma elu tema teenistusse, selle eest, et teinud ta mind nii õnnelikuks.“ Uno kuulas naeratadas õe unistusi. Tundis ta ju hästi Evalt, kes alati kõigele mis tegi, andus terve oma olemisega.

Selliste tunnetega oli sõitnud linna, põledes vaid ühest soovist: elada ja töötada Jumalale. Kuid siis tuli hall, igapäevane elu ja too mõjus vaheti rusuvalt. Raske oli hoida igapäevaseis askeldusis püha leegitsevat tuld sama puhtana, kui alguses.

Väike õde, kes koolis käis ja elas Evaga samas korteris, pani tihti proovile ta kannatuse. Elsi oli perekonnas noorim, seetõttu hellitatud laps. Ta muutus vaheti nii jonnakaks ja isemeelseks, et Evalt, kes ennegi närviline, raske oli alal hoida rahu.

Oli teisigi raskusi.

Endine sõprade ring püüdis vaheti vägisi tõmata oma keerisesse. Kutsuti Evat kaasa teatri ja seltskonda. „Sääl pakutakse ju ometi puhast kunsti, ega siis haritud, vabameelne inimene või olla nii kitsarinnaline, et loobub usulisil motiivil igasugusest naudingust.“ „Kuidas võib ometi inimene, kes tegelenud uusima kirjandusega ja ise kunstiliste kalduvustega, kuidas võib selline inimene olla nii iganenud vaadetega?“ imetlesid teised. Ja kui siis Eva rahulikult küsis, kas on keegi teatrist või moodsast kirjandusest leidnud rahu oma otsivale, valutavale südamele, siis ei osatud midagi vastata.

„Vaheti võib ju olla seda nautides päris õnnelik. Aga rahu ja hingeline kooskõla eluga see pole üldse saavutatav.“

Kuid Eva Elver teadis, et on see siiski saavutatav ja ta suurim soov oli teha seda ka teistele selgeks. Vastuseks, õlgade kehitamine ja imestavad pilgud.

Leidus ka teistsuguseid inimesi Eva tutvusringis. Nood olid samasugused rahutud otsijad, nagu olnud Evagi ennem. Nendega vestles Eva meelsamini ja polnud karta, et sellised kõnelused muutuvad vaielusiks.

Eriti kaastunnet äratav oli keegi tiisikushaige noormees, filosoofiliste kalduvustega palju tegelenud moodsate küsimustega. Praegugi meelistas Eva ta kurba pilku viimasel kõnelusel.

„Tahaksin uskuda, nagu Teie, aga ei saa. Saan aru, et oleksin õnnelikum siis... Kuid mulle tundub see kõik kunstliku eneserahustamisena, vägisi esile meelitatud „Fata-morganana“.

Ka Evatki piinasid mitmesugused küsimused

ja asjaolud. Õrna ja tundelisena ei võinud ta mööduda ükskõiksena kaasinimeste kannatusist. Ta ei saanud rahuneda sellega, et aitas „jõudu mööda“, s. o. ohverdas mõneks häätegevaks ots- tarveks mõne sendi või kroonigi. Aitas vaheti mõnd puudustkannatajat, loobudes sääljuures mõnikord endale vajalikest pisiasjust.

Ta tundis, et kõik peaks olema hoopis teisiti. Luges, kuis Önnistegija jüngreid väljasaates ütleb: „ja kahte kuube ärgu olgu Teil,“ mõtles Eva sügavalt ja kaua selle üle. Käies haigeid ja mahajäetuid vaatamas tundis ta tihti piinlikku häbi oma lihtsa, kuid, võrreldes ümbritseva vi- letsusega, siiski elegandi riietuse üle.

Kord koosolekul juhtus kõrvu istuma äärmiselt vaeselt rietatud tütarlapsena.

Eva oli endale just ostnud uued kingad ehkki vanad veel päris korralikud. Sel aga olid äärmise võimaluseni kulunud kingad ja üldse nägi ta ar- metu välja.

Koosoleku lõpul kutsus Eva tüdruku endaga kaasa, et kinkida talle omist kingest mõnd sobi- vat paari. Ta valis kaunis terved kingad, mis kingsepa käes pisut, õige pisut ebaõnnestunud ja milliseid ta ise seepärast häämeelega ei kannud.

Tüdrukule sobisid need suurepäraselt ja õnne- likuna tänas too Evat mitu korda. Aga Eva ei saanud rõõmustuda omast „ohvrüst“. Nagu oleks tunnud endal Önnistegija etteheitvat pilku:

„Halvemad annad sa mulle. Uued hoiad en- dale ja see, mida ise ei vaja, ohverdad mulle.

„Aga ma ei võinud ju talle ometi omi uusi kingi anda,“ protesteeris Eva: „kust oleksin jälle uued saanud? Nii ei talita ometi keegi.“

Valusaid pettumusi tuli üleelada ka teiste suhtes.

Tundis vaest perekonda, kelle toitja mitmekuulise haigemajas lebamise järele peaaegu töövõimetuks jäänuna koju tuli, eest leides nälgivat perekonda ja liigse töötamise mõjul tervise kaotanud naist. Eva süda kiskus valusalt kokku, nähes väikseid, räbalais lapsi, kes argade metsloomakestena piilusid hästiriidetatud preili poole. Tema vähesest rahast ei jätkunud siin. Vaja oli aidata, ent selleks ei piisanud südametunnistuse rahustamiseks antud paar, kolm krooni.

Eval oli tädi kes kaunis jõukas ja juba üle kümne aasta usklik. Otsustas abi paluda tollelt tädilt. Troostis isegi haiget naist lubadusega, et tuleb varsti ja toetab neid suurema summaga.

Tädi oli väga kaastundlik. Ta silmis sädeles isegi liigutuspisar. Ja kui ta siis teisest toast tuli kaunis tüseda rahataskuga, rõõmustas Eva juba, et nüüd on too vaene perekond aidatud.

Tädi võttis ühe kroonilise, soris siis veel veidi, ja olles ise nähtavasti liigutatud oma ohvrimeelsusest lisas sellele veel teise . . .

„Siin armas laps. Rohkem ma ei või praegu. Küll Issand aitab neid, kes tema peale loodavad.“

Eva oli nii jahmatanud, et ei osanud tänadagi.

„On see siis abi? Mis saab kahe krooni eest? Nii palju annab ju tädi igapäev oma 14 a. pojale taskurahaks.“

Masinlikult peitis anni tasku-se. „Sa lootsid vist rohkem?“ küsis tädi haavunult. „Kust see raha minulegi siis voolama peab. Vaata kuis läbi saaks päev päevalt. Kõiki ei saa ju aidata. Siis olen ise varsti sama kaugel. Olen ju alati jõudu

mööda annud, niipalju kui Issand südamele pannud . . .“

„Juuli,“ hüüdis tüdrukut. „Kell varsti 5, noorhärä tuleb koju ja te laud alles katmata. Vast joob preiligi tassi teed. Vast täna saime häid kuivikuid, ja tädi enda küpsiseid, mis Evale ju alati eriti maitsenud.“

Ei, ta tänab.

Pole aega teejoominguks. Tal vaja kohe minna.

„Jumalaga siis armas laps. Ja tule õige pea jälle meile. Sa ju nüüd mulle veel palju kallim, sestast, kui oled usklik. Ei ole siiski asjatud olnud kõik mu palved, millised olen saatnud üles teie kõikide eest.“

Segaste tunnetega ruttas Eva trepist alla, võideldes peaaegu pisaratega. „Tädi on ju nii armas usklik inimene. Ja kuidas ta ometi võib nii. Mis oleks talle olnud ohvrida, aidata neid õnnetuid tõeliselt. Mis ma nüüd ütlen vaesele naisele, kelle silmis säras lootus?“

Selliseid pettumusi tuli üleelada tihti. Oldi valmis „ohverdama“ seda, mida ise ei vajatud, või annetati „nii palju kui võimalik“.

Tahtmatult võrdles Eva nüüdisaja uskliku Pauluse aegseiga. Siin ühelt pool kokkukuhjunud küllus ja mugavused, kuna teiselt pool nälg vaatab aukuvajunud silmist.

Kõrvuti põlvitavad kõigi elumugavusega varustatud vend ja teine, kel puudub tihti igapäevane leibki . . . Kuid see ei keela kõnelejaid ikka uuesti toonitamast loobumist ja ohvrimeelt . . . „Ja kõik, mis neil oli, oli neil ühes“ . . . Eva Elver oli tahtnud kirjutada nende küsimuste üle.

Mitte hukkamõistvalt ja arvustavalt, vaid kui

inimene, kes otsib pääseteid sellisest ebaloomulikust uskliku seisukohast. Eva tundis, et ei saa seda öelda, nii kuis oleks tahtnud.

Kõik see liikus ta hinges istudes omas väikeses toakeses kirjutuslaua ees, ja toetades mõtteist väsinud pea kätele.

Äsjaköetud kamin levitas mõnusat sooja, ent Evale tundus millegi pärast siiski külm.

Ta mässis end paksu, pikanarmalisesse rätti ja hakkas lugema laual lahtiselt lebavaid lehti.

Nähtavasti ei meeldinud talle loetav, sest mõru joon suunurgis süvenes aina. Ohates lasi Eva lehed vajuda rüppe ja jäi uuesti vaiksena istuma, unistav pilk silmis.

Miks on ilmas nii palju häda ja viletsust? Ja miks armastus ja vennastusaade inimesil vaid ainult suus, kuna tegelikus elus kõik hoopis teisiti?

Siiski on üksikuid . . . Eva pilk muutub soojaks. Meelistab Unot oma venda. Ta elu sarnleb tõesti ohvrisuitsule, mis tõuseb kargel õhtul üles sinitaeva poole. Vend töötab kõige mahajäetumas nurgas, elab sama lihtsalt kui noodki, kelledele kuulutab.

Jah, Uno on and Issanda altaril, täieline terve, jagamatu ohver. Tihti imestavad inimesed ta vastupidavust, on imestanud Evagi. Ah, ta ei tea, kui haige on vend tõeliselt. Põleva küünlana kahaneb ta elu päev-päevalt.

Helgeid ja sooje kirje kirjutab ta Evale, oma armastatud õele. Ei kunagi enese valudest, ei igatsusist õnne järele. Sest Unogi ju veel nii noor, ja tahaks elada. Kuid Jumal on seadnud talle loobumistee ja ta käib seda nurinata . . .

Evat äratab mõtiskelust vali, energiline kella-
helin esikus.

Tuliija on pisike, tüse preili. Ta nõõpninal
uhkeldavad suured sarvprillid, millede tagant vaa-
tavad hääsüdamlised, hallid silmad.

„Segan ehk?“ küsib tähendades kirjutuslaual
korratult lebavaile lehtedele.

„Oo, ei . . . Tööst ei saa asja. Ma niisama
muidu istusin veidi,“ sõnas Eva, korjates kokku
äsjakirjutatud lehed, nagu kardaks, et külaline
küsi näha neid.

„Millega sa siis tegeled nüüd? Oled ju suur
unistaja ja ilmaparandaja meie „vettinud“ selts-
konnas.“

Preili kohendas omi sarvprille naeratades hää-
tahtlikult.

„Ah ja. On sul aega praegu? Tulin Valve
juurest. Vaene laps on nii õnnetu. Õde on jälle
palju haigem ja väga närviline. Vaevalt sain ju-
telda Valvega mõne sõna, kui juba käratas, ma
mingu parem ära. Tema mängivat oma kurbmängu
ka ilma pealtvaatajata lõpuni. Tuba oli külm ja
niiske, vist puuduvad Valvel küttepuud. Kas neil
midagi süüa oli, ei saanud mahti küsida, mu
sealolu ärritas haiget. Mõtlesin osta midagi neile
ja siis tagasi minna. Võib olla, tuled sa kaasa?“

Kui sellest midagi kasu oleks?“ ütles Eva
väsinult.

„Valve ja ta õde vajavad abi, seda ei suuda
meie neile anda. Ja sõnu ei vaja nad, nood vaid
ärritavad Emmat.“

„Emma on „langend“ usklik, ja nüüd suremi-
sel. See on meie otsekohene kohus minna ja
kõneleda temaga. Ja kui ta meid ka uksest välja

viskama peaks, siiski läheme. Siis pole meil vaja pärast endale etteheiteid teha.

Eva ei vaielnud enam vastu. Temagi tundis, et vaja vaatama minna haiget Emmat.

Too oli äärmiselt õnetu inimene. Kord olnud usklik ja siis kõiksugu hädasi ja pettumusi inimeste suhtes üleelades, kaotanud usu inimesisse ja Jumalasse.

Elas koos noorema õe Valvega, kes vaikselt kannatas ta tujude ja alaliste etteheidete all.

Noorem õde oli tööta praegu. Ja sellepärast viletsus arusaadavalt suur. Mitte just sõbralikult ei kohelnud haige omi külastajaid.

Väike tuba oli piinlikult puhas, kuid tundus niiske ja külmana. Valve õmbles akna all, kuna Emma istus raamatuga samas.

Eva teadis, et haige kirgline lugeja, seepärast oli talle kaasatoonud äsjailmunud vaimulikude novellide kogu.

Emma võttis raamatu, kuid pani tolle ilma läbi vaatamata lauale. Ta oli millegi pärast ärritatud, ta palgeil kumasid punased täpid. Vist erutasid teda külaliste käes olevad pakid. Uhke nagu oli, ei suutnud leppida „armuannetega“.

Kui Valve need külalisilt võttis ja sügavasti punastades pomises mõnd tänusõna, pöördus haige näo akna poole ja sellest, et ta õlad tasakesi värisesid, nägi Eva, et ta nuttis. Korraga raputas haiget äge köhahoog. Pisarad purskasid silmist, kuna kramplik köha hinge mattis. Püüdes sumbutada seda surus ta taskuräti suule ja Eva nägi, kuis sellesse imbus punane täpp . . . Emma tõusis ja tuikus eesriide taha.

„Valve, tule siia,“ hüüdis haige nõrgalt.

„Emmal on väga halb,“ sosistas Valve hirmul silmi tulles külaliste juure. „Vaja oleks arsti järele minna vist?“

„Tean lähedal tuttava arsti. Mis too maja-nummer nüüd oligi? Hää küll ma lähen ise.“ Sarvprilles preili ruttaski minema jättes Evat Valvet üksi.

Tasa astus Eva eesriide taha, et näha, mis teeb haige?

Too lebas kahvatuna padjul. Ta nägu suurte avali silmega oli väga ilus. „Nagu Murillo madonna“, mõtles Eva. Ta tahtis niisama tasakesi eemalduda, ent haige hüüdis teda nõrgalt. Ta läikivat silmad uurisid Evat hetke aega tähelepanuga.

„Ändke mulle andeks, et olen olnud nii halb,“ sosistas siis vaevalt kuuldavalt. „Tahaksin, et saaksite aru minust, miks olen selline.“

Selliseks on teinud mind elu, millelt ma lootsin nii palju. Juba algusest päale viskas ta mind roobastest välja. Õppimisest pidin loobuma, selleks puudus raha. Kurb on inimese saatus, keda paisatakse ellu, ilma et talle muud kaasa antakse kui kidur tervis ja unistaja iseloom... Selliste omadustega ei saa kaugele. Sellepärast olengi eluaja pidanud tegema seda, milleks puudub and ja tahe. Sellepärast olen olnud viletsuste vintsutada juba varajasemast lapseeas päale. Ükskõik, sel kõigel on ju nüüd lõpp — pea... Aga Valvest on mul kahju... Ta on nii noor veel ja täiesti üksi“... Rahustades silus Eva haige ilusaid juukseid.

„Püüan olla Valvele õe asemele. Katsun teha ta hääks, mis võin,“ sosistas ta haigele.

„Teie olete hää . . . Ja Jumal saatis teid mulle troostiks . . . Ta on siiski hää mulle, ehk ma küll kurvastasin teda . . . Oo, ma tunnen, ta siiski armastab mind, mahajäetut . . .“

Õnnelik naeratus levis haige valulisele näole. Silmad vajusid kinni ja peagi tunnistas rahulik, sügav hingetõmme, et Emma on uinunud.

Vilu tuul puhus Evale lumihelbeid näkku ja tungis läbi soojade talvriietegi. Trammi peatuseni oli hulk maad ja Eva kiirustas samme . . .

Huu, kuidas tuul vihistab kõrvus. Pole kellegi lõbu olla sellise ilmaga tänavail.

„Preili, preili!“

Väike räbalais tüdrukuke, vaevalt üheksa, kümne aastane, lähenes aralt. Lähema laterna valgel nägi Eva suuri kurbi silmi lapse sinakalt kahvatus kõhnas näos.

Kõheldes sirutas väike oma pisikese, väriseva käekese . . .

Ruttu surus Eva sellesse mõne rahatüki ja tõttas edasi.

Jälle tundus talle ülekohtuna, et kannab sooje riideid ja ruttab oma mugavasse koju.

Talle näis, et on iga mööduja värisev, räbalais kogu ja tema üks erand, hästi riietatud ja külma eest kaitstud. Kuidas võivad nad mõista meid, usklikke, kui alles ise ümbritsetud elu mõnusust jutlustame neile temast, kes tuli ilma ja sai vaeseks meie kõikide eest. Millest loobume siis meie, tema pärast ja temale?

Ons maailm meile roistuks ja pühkmeks saanud? Miks ei raja me oma elu ka väliselt uuele alusele?

Elame vaid läbi sisemise uuenduse, jättes väliselt kõik endiseks.

Miks ei teosta me siis tegelikult neid kauneid aateid, nagu omalajal esimesed kristlased?

Nemad olid õed ja vennad, meie vaid kanname seda nime ja elame igaüks oma eri elu. Troostime end sellega, et oleme võimetud kaotama ilmast häda ja viletsust . . .

Siiski on ju üksikuid . . . Heledate tähtena säravad nad inimsoo pimedas taevas.

On olnud ja on nüüdki üksikuid, kes loobusid kõigest ja jälgisid vaid temale — ka tegelikult.

Kas ei tahaks sa saada üheks neist Eva Elver?

Võid sa elada mugavais ruumes, kanda häid riideid ja olla ümbritsetud mõnusustist kuna kõikjal niipalju vaesust ja viletsust? Võid sa seda Eva Elver? Ehk troostid sinagi end sellega, et su jõud aitamiseks liig väike? Arvad, et midagi teha ei suuda? Siis loobu kõigest ja astu alla nende sekka, kelle osa vaid viletsus. Tuhatkord paremini mõistavad nad siis su kõnelusi temast, kel polnud paika, kuhu panna oma pea . . .

Jälgi Uno eeskujule, loobu kõigest, siis on sulle varandus tallele pandud, mis ei kao.

Väsinuna jõudis Eva koju.

Ta kena, hästi mööbeldud tuba, klaver, kaetud teelaud — kõik tundus äkki painajaliku unena.

Jõi vaid klaasi palavat teed ja puges kohe voodisse.

Teda raputasid ägedad külmavärinad, vist oli ta haige.

Uneski jälgisid teda kahvatupalgelised viletsuskujud. Sirutasid tema poole oma kõhnu käsi, silmis tumm etteheide:

„Vaata, seal ta läheb, too tore preili . . . Ta ütleb, et olla meie õde, jutlustab armastusest ja vendlusest. Mis viga tal rääkida nii. Tegelikult ei tunne ta puudust, ei tea, mis on nälg . . .

Ta läheb omas soojas kasukas ja surub meie külmanud pihku mõne sendi . . . Ja rahuldatud südamega jätkab oma teed, sest ta on oma kohuse täitnud . . .

Meie aga, elu võõraslapsed, räbalais, näljas, meie vihkame sind. Meie hingi täidab kibedus kuuldes su aatelisi kõnelusi.

Meie mõistame vaid neid, kes valmis tegutsema, kaasa kannatama — — loobuma.“

Järgmisel hommikul oli Eval palavik. Elsi kõlistas tädile, see tuli kohe, et hoolitseda Eva eest.

Valades pudelist rahustavaid tilke tegi ta Evale etteheiteid, et too olevat liig ohvrimeelne ja ei hoolivat sugugi oma tervise eest. „Sellise külma ja tuisuga jooksta jala linnast välja agulisse . . . Võib tõsiselt haigestuda toimides sedasi. Peab ju ikka veidi ka enese peale mõtlema.“

Eva vaikis.

Tal oli küllalt tegu oma mõtteiga. Aimas lähenevat suurt, otsustavat pööret omas elus. Ta tahtis jälgida Uno eeskujule. Tahtis elada ja töötada vennaga koos, samuti loobudes kõigest muust. Teadis, et pole kerge läbi viia seda. Mis sellest, et jääb arusaamatuks paljudele, kehitatakse ta üle vaid õlgu . . . Kui aga Issand nii tahab, kui see aga on tema tee . . .

Lõpetates omi toiminguid, istus tädi Eva voodi ette.

„Pea ma sulle ehk ettelugema midagi?“ küsis ta lahkelt.

Eva ulatas talle piibli.

„Loe siit.“

Tädi seadis prillid ninale ja luges pikkamisi vanainimese laulval häälel:

... „Mis kasu on sellest mu vennad, kui keegi enesel ütleb usu olevat aga tegusid ei ole temal? Kas usk võib õndsaks teha?“

... sest otsekui ihu ilma vaimuta on surnud, nõnda on usk ilma teguteta surnud“ ...

Lugedes peatüki lõpuni sules tädi raamatu ja nähes Evat lebavat kinnisilmi, arvas et too on uinunud.

„Loe veel Ilm. 19:8,“ sosistas Eva silmi avamata.

... „ja temale anti selga panna puhas ja hiilgav kallis linane riie, sest kallis linane riie on pühade õiged teod“. „Pühade õiged teod ... Tädi, kas meil, nüüdisaja usklikel on usu teod, mis on kui puhas, valge linane riie?“

Kas meil on vili, millest meid peab tuntama? Kas armastame oma ligimest kui iseennast — ka tegelikult?“ „Miks sa sedasi küsid, laps? Muidugi peavad meil olema teod — ja kui ka, kuigi mitte selles ulatuses kui peaks“ ...

„Minul on nad puudunud tädi. Jumala sõna ei salli kompromisse ... Tema ise andis kõik, ja meie peame kõik andma ... Kõik temale — tegelikult ka, mitte üksi kõnedes ja jutlustes. Teod, teod puuduvad meil. Muidu me oleme usklikud, aga puuduvad teod. Seda tahtsin öelda.“

Tädi ei vastanud.

Ta astus akna alla, lükates kõrvale eesriided.

Päike ilmus hetkeks tumedate tormipilvede vahelt ja lai, kuldne joon langes Eva Elveri näole,

millel asus hoopis uus ilme . . . Fantastilises talvpilvede kuhjumises nägi Eva kummalisi sammaskäike ja avanevaid väravaid . . .

„Valge linn“ sosistas ta tasa.

„Valge linna sisse pääsevad vaid need, kes on ehitatud pikkade valgete riietega ja valged riided on pühade õiged teod — — — siin maa peal.“

Kärdlas V 1928 ja Tallinn aprill 1929.

